

Intelem

Demosthenes (Demoszténesz) időszámításunk előtt 388–322-ig élt, a legnagyobb görög szónokok egyike, a világtörténelem legkimagaslóbb alakja. Élete szakadatlan küzdelem, hazája, Athén és az összes görögök igazáért, szabadságáért.

Két nagy ellensége volt akkor a szabadságnak. Az egyik Fülöp, Macedónia királya, a másik a görögök mély erkölcsi hanyatlása. Ezek ellen dörögte ő hatalmas philipikáit (filipikáit), azaz a Fülöp elleni beszédeket. Első ilyen beszédben élénk színekkel ecseteli Fülöp ravasz politikáját s a görögök hibáit, melyek sikerről sikerre segítik Fülöpöt. Egyúttal biztos, világos programot is ad, hogy mit s hogyan kell tenniük az athénieknek, ha nem akarnak tönkre jutni s Fülöp szolgálói lenni. Intőszavai eredménytelenül hangzottak el. Az eszes, álnok Fülöp mindjobban erősödött, egyre több államot kerített hatalmába. A jobb érzelmű hazafiakat ez a folytonos terjeszkedés mindinkább meggyőzte Demosthenes szavainak igazságáról. 341-ben egyik népgyűlésen összetűzés támadt Fülöp emberei és az athéni követ között. Ennek eredményeképp Fülöp az athéni követ visszahívását követelte. Demosthenes ez ellen erélyesen tiltakozott. Ha Fülöp, úgymond, városokat dúl föl, az nem ok a háborúra; de ha egyszer mi merjük igazunkat mondani, akkor már jogsértésről panaszkodik.

A hatalmas beszédnek meg lett az eredménye. A követet nem hívták vissza. De a siker mégsem volt kielégítő. Az athéniak nem láttak kellő eréllyel a munkához. Ezért Demosthenes néhány héttel utóbb ismét fellép és elmondja a szabadság hattyúdálának nevezett harmadik philipikát. Világosan kimutatja, hogy a béke már tényleg nem áll fenn, hiába hazudják Fülöp barátai; megszegte már régen Fülöp. Athénnek fegyverkeznie, a szomszéd államokkal szövetkezni kell, ha nem akar elbukni.

Athén megegyeszer felemelkedik fásultságából, hogy megvívja a döntő ütközetet. Hősi küzdelmével ugyan nem menthette ugyan meg a szabadságot, de megmentette becsületét, megtette azt, amivel multjának tartozott. Demosthenes méltán mondhatta polgártársainak: „Ha a harc kimenetelét előre látjuk is, akkor sem tehattünk volna másképp; a kötelesség teljesítés az emberek dolga, az eredmény az istenek kezében van.“

És ma Demosthenes szavai ismét időszerűek. Az alábbiakban ismertetjük olvasóinkkal első és második philipikájának szinte teljesen mainak hangzó néhány részletét.

— Mert ne gondoljátok, hogy neki, mint valami Istennek mostani helyzete örök, változhatatlan; hisz tán csak gyűlöli őt is valaki, talán csak fél tőle, vagy irigykedik rá még azok közül is, akik most látszólag legjobb barátai. S mindaz a gyöngeség, ami

másokban megvan, megvan kétségkívül az ő párthiveiben is! Persze félve lappang valamennyi most, mert nem érvényesülhet ép a ti bárgyúságtok, renyhségtok miatt. Hisz látván látjátok a szomorú valóságot: arcátlanságban odajutott már ez az ember, hogy választást sem enged, kilépjeteke a tettek mezejére, vagy továbbra is csendben maradjatok, hanem szinte kényszerhelyzetbe hoz. Dölyfös nyilatkozatokat tesz, s eszében sincs beérni eddigi hódításaival, hanem folyton újabb és újabb szerzeményekkel gyarapítja birodalmát. Bennünket meg, amíg vesztig ülünk, köröskörül egészen behalóz.

— Ugyan minek kell még történnie? Igen, igen, valami kényszerhelyzetre vártok. De hát mi egyéb ez a mostani állapot? Mert szerintem szabad emberekre legnagyobb kényszerűség hazájuk szegyenletes állapota. Avagy lótvafutva, egymástól akarjátok tudakolni, mi újság? Hát lehet-e nagyobb újság, minthogy egy barbár rendezkedik a hellén ügyekben? „Meghalt Fülöp?” „Dehogy halt, csak beteg”. De mit töröttök ti ezzel, hiszen ha valami baj éri is őt, legott egy másik Fülöpöt kaptok, ha csak ennyi gondot fordítottok ügyeitekre. Mert ezt sem a maga ereje növelte ilyen nagyra, hanem sokkal inkább a mi gondatlanságunk.

— Gondoljátok csak meg! Uralkodni akar s ennek akadályát egyedül csak bennetek látja. Csak töletek szerzett birokai biztosítják számára a többit is. Hiszen, ha azokat kiadja kezéből, még otthon sem érezheti magát biztonságban. Ezért van folyton talpon, ezért áll lesben, ezért kedvez egyeseknek, kikről fölteszi, hogy nyereségvágyból belenyugosznak a jelenbe s nagy ostobán a jövővel mit sem törődnek. Pedig akinek csak egy kis belátása van, okulhatna azokból a példákból, miket már volt alkalmam mások előtt elmondani, de nem árt nektek is elmondanom.

— Mit gondoltok, mily rossznéven vehették az olynthosziak¹⁾ (olintosziak), ha valaki Fülöp ellen beszélt, akkor, mikor az javukra lemondott egy városról, egy másikat meg az athéniek kiűzése után nekik adott. Ugyan sejthették-e, hogy még baj lesz ebből, elhitték volna-e bárki szavára is? Lám mégis, miután rövid ideig élvezték a másét, hosszú időre megfosztotta őket a sajátjuktól is. Elveszett hazájuk rútul, esúfosan. Nemcsak a fegyver győzött fölöttük, de el is árulták, el is adták egymást. Soha sem vezet jóra a túlnagy barátság szabad államok és zsarnokok között. Ti, mondám, az ajándékozót, a kedves ígéretőt látjátok most Fülöpben, de ha van esetek, azon lesztek, hogy ne kelljen még benne a lealcázott hazug csalót is meglátnotok.

— Van, igaz, sokféle városvédő találmány; sáncok, falak, árkok és más efélék. Ám mindez csak emberi kéz műve és még sokba is kerül. De van egy közös természettől adott óvszerünk az okos embereknek, mely mindenkinek hasznos, mindenkinek üdvös, legfőképp pedig a népnek, a zsarnokokkal szemben.

— Mi ez?

1) görög város

— A bizalmatlanság. Erre ügyeljeteK, ehhez ragaszkodjatek! Ha ezt megőrzíteteK, nem ér veszedelem.

— Mire törekeszeteK?

— Szabadságra. Hát nem látjatek, hogy Fülöpnek már a címe is homlokegyenest ellenkezik azzal? Mert minden király, minden zsarnok ellensége a szabadságnak, mind törvénytelen. Vigyázzatek, hogy míg a háborútól igyekezeteK szabadulni, valami zsarnokot ne szerezzeteK.

— A veszély közeleg, sőt, félek, máris nagyon közel van. Ha aztán már lehetetlen lesz egykedvűen néznetek Fülöp tetteit, ha majd nemesak halljatek, hogy valamennyi ellenetek irányul, hanem saját szemetekkel győződteK meg róla, akkor majd vad harag száll meg benneteket.

— Mert ha előbb nem hagyjatek volna magatokat rászedni, most nem volnánk ilyen bajban; hisz sem hajóhaddal, sem szárazföldi sereggel nem nyomulhatott volna Fülöp egészen határainkig győztesen, hanem vagy igaz úton járna s a békét megtartva csendben maradna, vagy legott oly háborúba keverednék, milyentől féltében még előbb békét kívánna.

— Figyelmeztetésül ezt mind el kellett mondanom, de hogy pontosan be is teljeseDjék, ne adja az Isten! Mert nem kívánom senkinek a vesztét, bármennyire rászolgált is, azon az áron, hogy együtt vesszünk, együtt pusztuljunk valamennyien.

Gyermekéveimből

(Második közlemény)

— Kocám, kis kocám — könyörögtem a disznónak, mintha azt hinném, hogy csak ijesztgetni akar. Megfogtam a farkát és vékony karjaimmal elkeseredetten cibáltam fölfelé, hogy talpra állítsam, de hiába

Céltalan kétségbeeséssel, segítséget keresve néztem szét. A közelben egy lélek se látszott. Főnt kéken ragyog az ég, körülöttem gabonaérlelő bujasággal izzott a nyár. Az áldott termékenységi természet végtelen nyugaltsága még csak aláhúzta a bennem kavargó iszonyú tragédiát. Hát lehet itt még élni, mikor mindennek vége? . . .

A disznót addig noszogattam, míg kétségbeesett sivalkodások között levánszorgott farán csúszva az útról. Néhány percreg állodgáltam még mellette, hogy talán szörnyű álom csak az egész és jóleső felébredés lesz a vége. Azután lélekszakadva, ki-kizökkenő sírással szaladni kezdtem a házunk felé. Más imádságot nem tudtam, csak a Miatyánkot. Annak a mondatai szakadoztak most föl a lelkem mélyéről és csukló sírással keveredve tódultak a számra:

— Miatyánk, ki vagy a menyekben . . .

Már csak az iskolában jóságosnak emlegetett Istenben bíztam, hogy csodat tesz és mire kimegyünk, vidám rőfögéssel szalad elénk a disznó . . .

Anyám éppen a pitvart söpörgette, mikor tántorogva beestem